

Recerca de Catalunya

per Àngel Palerm

N'Àngel Palerm és una de les personalitats eivissenques més reconegudes internacionalment i més oblidades a ca nostra. Nascut a Vila, ja de molt jove es féu notar pel seu activisme: el trobam com a anarquista destacat durant la República i com a participant en arriscades aventures al començament de la guerra. Acabada aquesta, s'exilia a Mèxic. Destacat estudiant i estudiós, es converteix en un dels capdavaners de l'antropologia en aquest país. Imparteix cursos a universitats mexicanes i nordamericanes i eixampla la seua activitat a diversos països del nostre continent: França, Iugoslàvia, Israel... Arriba, a més, a tenir un càrrec destacat a l'O.E.A. (Organització d'Estats Americans).

Intel·lectual incisiu i home allunyat de tota visió «localista» de la nostra realitat, és definit per l'American Anthropologist com a catalan nationalist. L'article que oferim a continuació ens pot donar una idea del pensament de n'Àngel Palerm en aquest sentit. Volem, amb aquesta modesta contribució, rescatar de l'oblit la memòria d'aquest home que morí, fa més d'un any, a Mèxic, havent creat escola en aquell país i deixant una important producció bibliogràfica en el camp de l'antropologia.

Illa Blanca l'anomenà algun visitant, enlluernat per sa blancor de ses cases. Ses parets, emblanquinades, tornen cegadors es raigs d'un sol que brilla molt de prop.

Però no és així. Eivissa és una simfonia meravellosa de colors, que es combinen tot mantenint sa seua puresa.

Entre es verds pinars, que assuaugen s'aspre perfil de ses muntanyes, i ses tonalitats fosques de ses boscúries d'oliveres hi ha valls esclatants, solcades per sèquies d'aigües cobertes de llim, damunt ses quals rauquen ses grannes; camps daurats de blat, i blanques cases moresques, voltades de figueres de pic, amb porxos frescos des quals pengen es pàmpols de ses parres i creixen es geranis en testos de forma que recorda sa terrissa fenícia.

Voltant-ho tot, penetrant-ho tot, un aire diàfan i lluminós, que sa llunyania converteix en transparent cristall amb reflexos blavosos.

I teixint as voltant de s'illa blanques i efimeres puntes, la mar blava, amb enlluernadors camins de sol i negres roques que semblen lloms de monstres marins, damunt es quals floten ses gaves amb aleteigs emperesits.

S'illa és com un bocí polit i brillant, arrancat de sa sòlida terra catalana, i encastat en la mar perquè llueixi millor sa seua bellesa.

Fa molts anys, aquesta mar tranquil·la, però de vegades violentament agitada per ses dures torbonades de la tramuntana, ere un ample caní. Damunt sa seua esquena cóncava, ses naus, orgulloses de ses quatre barres sagnants en es seu blanc velam, anaven i venien des des *Portus Magnus* i sa rada d'Eivissa a ses costes peninsulars.

Després, s'aixecà un vent fred, gris i trist, com es que bufa sense força sobre sa terra desolada per huracans que udolen: s'anomenada *Decadència catalana*, després de ses lluites heroiques

per sa llibertat.

Sa comunitat des pobles catalans fou esbocinada, i la mar, sense sa marina de ses quatre barres, es convertí en una muralla líquida, fonda i despietada.

No obstant, a través d'un llarg aïllament, es dolç i sonor accent des català empordanès seguí sonant en ses valls i en ses verdes muntanyes, en ses costes braves i en ses cases blanques i refulgents, esquitxada amb estranyes paraules, herència des conqueridors aràbics.

Amb sa robusta persistència, amb aqueixa forta voluntat, una mica tosca, característica del poble català, que l'ha fet i el farà vencedor en la lluita per sa seua pròpia existència, es eivissencs resistiren s'acció combinada de s'aïllament, de s'oblit i de ses pressions uniformistes des centre.

Sa vella herència fou conservada latent, però prompta a prendre vida nova i poderosa.

Una nit d'estiu, clara i estelada, es canonge Serra Orvay recorria el cel amb s'ull prodigós des seu telescopi. Era es vell canonge home més amic des estels que de ses esglesies, i més donat as càlculs astronòmics que no as llatins.

A s'altra torre aràbiga, que feia servir d'observatori, arribava es rompent de ses onades en sa costa, com una dolça i monòtona cançó de bressol.

Anys abans havia determinat sa posició relativa d'un estel, que ara havia d'aparèixer de bell nou, exactament en es mateix lloc. I, no obstant, no passava així.

Una mica molest, corregí es seus càlculs, mesurà i calculà de nou. Es mateix resultat!

Com una fuetada, la veritat esclatà en es seu cap. Si s'estel no podia moure's, qui havia canviat de posició era s'observatori, era s'illa!

Com pot ser?, exclamaren alguns amb por, quan es diaris publicaren es secret amb s'alarmant títol: EIVISSA A LA DERIVA. De manera que sa sòlida illa, erta i ferma davant la mar, en realitat lliscava lentament damunt un fons d'arena!

Altres volgueren creure que estaven davant un senyal profètic, i l'acolliren amb alegria; perquè s'illa d'Eivissa, d'una manera imperceptible, però fatal, es mou sota es camí des sol, en una diagonal que busca ses costes catalanes de sa península.

Jo record una frase d'aquells dies, una mica exaltats, que es gravà amb força per a sempre, en sa meua imaginació infantívola.

—Es s'illa que torna a sa mare. I no és —afegia es vell mestre, en to un poc doctoral— sa repetició de sa paràbola bíblica des fill prodig, perquè Eivissa fou arravatada de sa llar a penes nada. Aquest bocí de terra catalana s'ha anticipat as desvetllament complet de sa consciència, i està ja en marxa fins as braços oberts que li estenen enllà de la mar.

Des d'un 7 d'agost, molts catalans donaren sa seua vida per sa llibertat de ses illes, i molts eivissencs l'han donada per sa defensa de Catalunya, signant amb sang sa voluntat d'un destí comú que inútilment intenten evitar es tirans falangistes.

Jo, un català de mar enfora, vull contar-vos, amb es goig des qui han trobat i reconeixen sa vella llar de tots, algunes peripècies des retrobament des catalans d'aquí i d'allà, s'aproximació des quals es realitza ja sota es signe estrany, potser profètic, des moviment de s'illa cap a sa Catalunya peninsular.

«QUADERNS DE L'EXILI»

Any I, núm 1 (pàg. XVI)
Setembre 1943. Coyoacan. Mèxic.